

Відкриті дані як інформаційний ресурс розвитку держави, регіонів та підприємництва в Україні

Даніїл Пирог

*здобувач освітньої програми «UI/UX проєктування та розробка»,
гр. UI/UX-25-д,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: PyrohDS@krok.edu.ua*

Ольга Орлова-Курилова

*доктор економічних наук, доцент,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: OrlovaKOV@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-8382-8070*

Становлення цифрової економіки та воєнні виклики поставили перед Україною завдання одночасно забезпечити прозорість влади, підтримати бізнес і зберегти безпеку. Одним із ключових інструментів, який поєднує поставлені завдання, є відкриті дані. Системне використання даних перетворює інформацію, що накопичується в державних реєстрах та інформаційних системах, на аналітичний ресурс розвитку держави, регіонів та підприємництва в Україні.

Відкриті дані – це публічна інформація у форматі, придатному для автоматизованої обробки, вільного використання та повторного оприлюднення. В Україні правові засади закладено Законом України «Про доступ до публічної інформації» та низкою підзаконних актів Кабінету Міністрів України, що визначають перелік наборів відкритих даних, вимоги до їх формату та актуальності. Центральним елементом інфраструктури є національний портал відкритих даних data.gov.ua, де державні органи й органи місцевого самоврядування публікують набори інформації у різних тематичних категоріях [11; 12].

У «Стратегії розвитку сфери відкритих даних України на 2025-2027 роки» відкриті дані розглядаються як один із драйверів соціально-економічного розвитку, інструмент антикорупційної політики, цифрової трансформації та євроінтеграції [9]. Документ акцентує на необхідності переходу до принципу «відкритість за замовчуванням», підвищення якості наборів даних, розвитку людського капіталу в цій сфері й одночасного пошуку балансу між відкритістю та національною безпекою в умовах війни.

Для держави, регіонів відкриті дані виконують ключові функції. По-перше, це інструмент прозорості та підзвітності: дані про бюджети, публічні закупівлі, комунальне майно, регіональні програми дають змогу громадянам, журналістам і громадським організаціям контролювати використання публічних ресурсів. По-друге, це основа для доказового управління: аналітичні панелі, побудовані на основі відкритих даних, допомагають органам влади приймати рішення щодо пріоритетів інфраструктурних інвестицій, підтримки територіальних громад, планування освітньої, медичної чи транспортної мережі [8; 13]. По-третє, це канал комунікації з бізнесом та інвесторами, які орієнтуються на відкриті

статистичні й реєстрові дані, оцінюючи потенціал регіонів.

Для підприємництва відкриті дані – це насамперед додаткове джерело ринкової інформації. Категорії «Економіка та бізнес», «Регіональний розвиток», «Державні доходи і видатки» на порталі data.gov.ua містять відомості про суб'єктів господарювання, податкові реєстри, ліцензії, результати перевірок, дані про стан інфраструктури, екологічні та демографічні показники [11]. Поєднуючи ці масиви з галузевою статистикою, підприємці можуть глибше розуміти конкурентне середовище, перевіряти надійність контрагентів, оцінювати платоспроможність ринків, планувати розміщення виробництв чи сервісних точок у різних регіонах.

На базі відкритих даних сформувався сектор сервісів. Система публічних закупівель ProZorro та платформа «Публічні фінанси» (spending.gov.ua) забезпечують аналітику щодо використання бюджетних коштів і відкривають для бізнесу нові сегменти участі в тендерах. Аналітичні платформи, наприклад YouControl, та інші сервіси бізнес-аналітики агрегують дані з багатьох державних реєстрів, дозволяючи підприємствам оперативно аналізувати ризики, структуру власності контрагентів, судові спори чи податкову історію [7]. Відкриті дані перетворюються на інструмент управління ризиками, побудови довіри та підвищення конкурентоспроможності бізнесу.

Повномасштабна агресія РФ проти України суттєво вплинула на сферу відкритих даних. З міркувань національної безпеки доступ до частини наборів було обмежено, а оновлення багатьох реєстрів уповільнено. Водночас війна прискорила цифрову трансформацію державних сервісів і бізнесу: активно розвиваються електронні послуги, дистанційні формати діяльності, нові цифрові платформи [6; 13].

Наведемо приклади обмеження відкритих даних на рівні державних реєстрів. У звіті за 2023 рік зазначено, доступ до кількох реєстрів був призупинений з міркувань безпеки, зокрема: Єдиний державний реєстр юридичних осіб, дані Державної податкової служби України, реєстр пошкодженого майна, кадастрові дані [2].

Аналітики зазначають, 44% рейтингу якості відкритих даних в Україні відповідають принципам, гарантованим законодавством: відкритість за замовчуванням, своєчасність та зрозумілість, доступність та зручність використання, а також порівняність. Дані державного реєстру, які мають бути публічними за законом, залишаються лише частково відкритими. Верховна Рада, Державна судова адміністрація та Міністерство внутрішніх справ є найретельнішими в публікації даних. Державна податкова служба та Пенсійний фонд очолили антирейтинг за низьку прозорість даних. Державна податкова служба припинила публікацію майже всіх наборів даних, крім агрегованих показників відшкодування ПДВ». Відкриті дані в Україні поступово відновлюються [3].

Наведена аналітика стосовно відкритих даних в державі, має певні мінусові тенденції, але питання безпеки вимагає ретельного розгляду та поступового, виваженого оприлюднення державних реєстрів. Це питання часу і потрібно

ставитись до цих особливостей із розумінням.

Розглянемо стан відкритості даних на рівні місцевих органів влади. У дослідженні Transparency International Ukraine (програма «Прозорі міста») проаналізовано 18 обласних центрів - на 1 грудня 2022 р. вони в середньому опублікували лише ~25,1 % від обов'язкових відкритих наборів даних. Понад 20 комплектів із 57 необхідних опублікували: Тернопіль - 32; Ужгород - 21; Вінниця - 21; Луцьк - 20. Найчастіше міста публікують дані про членів місцевих рад, включаючи контактну інформацію та години прийому, електронні петиції, а також результати поіменного голосування на пленарних засіданнях. Рідше - дані про будівельний сектор, інвестиційні контракти, комунальні послуги, благоустрій тощо [4].

За результатами дослідження програми «Прозорі міста», станом на грудень 2022 року. Було оприлюднено коментар, стосовно вимог відновлення публікації інформації органів місцевої влади. Автори наполягають, що ситуація з закриттям публічних даних, не лише унеможлиблює громадський контроль за діяльністю місцевої влади, але й свідчить про обмеження конституційного права людей на доступ до інформації. Станом на 09 лютого 2023 року до Постанови Кабінету Міністрів України №835 не затверджено жодних змін. Всі перелічені в ній набори даних фактично залишаються обов'язковими для публікації розпорядниками інформації органів місцевого самоврядування. Серед наборів є ті, що є особливо цінними для людей у період воєнного стану. Це дані про розташування захисних споруд цивільного захисту; доступність будівель для людей з інвалідністю; ліки, придбані за бюджетні кошти, їх розподіл між закладами охорони здоров'я та залишки в кожному з них тощо.

З огляду на фактичну закритість даних, журналісти, громадські активісти та мешканці не можуть швидко отримати, і використовувати, необхідну їм інформацію. Громадський контроль за роботою уряду стає все складнішим. З'являється більше можливостей для корупції.

Таким чином, тимчасове обмеження доступу до певної інформації під час воєнного часу може бути виправданим, але має бути поясненим та відповідати чітким критеріям визначення інформації, що чутлива до безпеки. Пропозиції аналітиків переглянути підхід хаотичного закриття доступу до відкритих даних та керуватися такими принципами: обмеження доступу має супроводжуватися описом конкретних ризиків, можливих сценаріїв їх реалізації та способів їх управління; доступ може бути обмежений лише до такої інформації, розкриття якої може створювати ризики; обмеження не можуть поширюватися на інформацію, яка доступна в інших публічних джерелах або була оприлюднена раніше. Заяву підтримали: Transparent Cities; Transparency International Ukraine; YouControl; CHESNO Movement; Institute of Legislative Ideas [5].

В умовах воєнного стану та ризиків безпеки уряд та органи влади мотивували призупинення публікації даних саме «з міркувань безпеки» [10].

Однак, як оцінюють дослідники, такі обмеження негативно впливають на прозорість, підзвітність та антикорупційний контроль [5].

Це загострило потребу в осмисленій політиці відкритості. Держава має чітко розрізняти дані, розкриття яких загрожує безпеці, і дані, які, навпаки, підвищують стійкість економіки та довіру до інституцій. Потенціал відкритих даних в Україні використовується поки що не повною мірою. Серед основних проблем можна виокремити:

- нерівномірну якість наборів - відсутність метаданих, публікацію в форматах, непридатних для машинної обробки, значні затримки в оновленні;
- обмежені інституційні спроможності розпорядників, особливо на рівні територіальних громад, які мають недостатній кадровий ресурс і сприймають публікацію наборів як додаткове навантаження, а не інвестицію в розвиток [9];
- низький рівень грамотності за даними серед підприємців, які не завжди розуміють, як інтегрувати відкриті дані у свої бізнес-процеси [7];
- недостатню кількість публічно описаних успішних кейсів використання відкритих даних малим і середнім бізнесом, що стримує вивчення позитивного досвіду.

Для подолання зазначених проблем у використанні відкритих даних доцільно вжити комплекс заходів, спрямованих на посилення інформаційних аспектів розвитку держави, регіонів та підприємництва в Україні через відкриті дані:

1. Розгортання навчальних програм і коротких онлайн-курсів для посадовців територіальних громад і підприємців з тем відкритих даних, бізнес-аналітики, візуалізації та базової кібербезпеки.

2. Запровадження регіональних акселераційних програм і конкурсів стартапів, що будують сервіси на основі відкритих даних у сферах транспорту, логістики, урбаністики, аграрного виробництва, «зеленої» енергетики.

3. Поступове впровадження принципу «data by design»: нові державні інформаційні системи мають відразу проєктуватись із передбаченою можливістю публікації відкритих наборів даних у стандартизованих форматах і через API [8; 9].

4. Посилення взаємодії з громадським сектором та університетами, які можуть виступати партнерами держави у підвищенні якості даних, тестуванні нових сервісів, навчанні та популяризації.

Особлива роль у розвитку екосистеми відкритих даних належить фахівцям з комп'ютерних наук. Саме вони проєктують і реалізують технічну інфраструктуру порталів, API, інструменти обробки великих масивів даних, засоби машинного навчання для прогнозування соціально-економічних тенденцій на основі відкритих наборів. Навчальні заклади, готуючи майбутніх ІТ-фахівців, мають інтегрувати в навчальні програми практичні кейси роботи з реальними відкритими даними держави та бізнесу, поєднуючи технічні навички з розумінням етики, захисту персональних даних та інформаційної безпеки [8; 13].

Відкриті дані в Україні поступово переходять від формального виконання вимог законодавства до усвідомлення їхньої ролі як стратегічного ресурсу

розвитку. Для держави і регіонів це можливість підвищувати прозорість, якість управління та довіру громадян; для бізнесу - доступ до багатовимірної інформації, що підтримує ухвалення рішень, знижує ризики й відкриває нові ніші зростання. Подальший розвиток політики відкритих даних, підкріплений інвестиціями в людський капітал і цифрову інфраструктуру, здатен стати одним із фундаментальних чинників післявоєнного відновлення та довгострокового соціально-економічного розвитку України.

Ключові слова: відкриті дані, стратегія розвитку відкритих даних України, аналіз відкритих даних.

Список використаних джерел

1. DiXi Group. *Access to public information in the energy sector during the martial law : аналім. звіт.* – Київ : DiXi Group, 2023. – 27 с. – URL: <https://greendealukraina.org/assets/images/literature/03-final-access-to-public-information-in-the-energy-sector.pdf> (дата звернення: 12.11.2025).
2. Open Government Partnership. *Independent Reporting Mechanism : Action Plan Review – Ukraine 2023–2025.* – Washington D.C. : OGP, 2024. – URL: https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2024/07/Ukraine_Action-Plan-Review_2023-2025_EN_for-public-comment.pdf (дата звернення: 12.11.2025).
3. Opendatabot. *The State Tax Service and the Pension Fund topped the anti-rating for the quality of open data : Open data in Ukraine is gradually being restored after the start of the full-scale war : аналім. повідомл.* – 26 March 2025. – URL: <https://opendatabot.ua/en/analytics/opendatabot-day-2025> (дата звернення: 12.11.2025).
4. Transparency International Ukraine. *Open data of cities in war conditions : research results / Transparency International Ukraine.* – Київ : TI Ukraine, 2023. – URL: <https://ti-ukraine.org/en/research/open-data-of-cities-in-war-conditions-research-results/> (дата звернення: 12.11.2025).
5. Transparency International Ukraine. *We urge local authorities to restore publication of open data : news release, 9 Feb 2023.* – Київ : TI Ukraine, 2023. – URL: <https://ti-ukraine.org/en/news/we-urge-local-authorities-to-restore-publication-of-open-data/> (дата звернення: 12.11.2025).
6. Гулівата І. О. Цифрова трансформація бізнесу в умовах війни в Україні // *Економічний простір.* – 2024. – № 191. – С. 210–217. – URL: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1558> (дата звернення: 12.11.2025).
7. Інститут кібербезпеки та аналітики (ICSA). *Успіх сучасних бізнесів залежить від об'єктивного аналізу даних компанія : аналім. публікація.* – 17.09.2024. – URL: <https://icsa.team/161-2/> (дата звернення: 12.11.2025).
8. Корцеллі-Олейнічак Є. К., Казьмір Л. П. *Цифровізація промислових систем: концептуальна сутність та ключові чинники // Регіональна економіка.* – 2021. – № 4. – С. 57–69. – URL: https://re.gov.ua/re202104/re202104_057_Korcelli-OlejniczakEK%2CKazmirLP.pdf (дата звернення: 12.11.2025).
9. Міністерство цифрової трансформації України. *Стратегія розвитку сфери відкритих даних України на 2025–2027 роки.* – Київ : Мінцифра України, 2024. – 44 с. – URL: <https://data.gov.ua/uploads/files/2024-06-04-131815.019620ODStrategy2025-2027.pdf> (дата звернення: 12.11.2025).
10. Офіс ефективного регулювання BRDO. *Відкриті дані в Україні – як знайти баланс між поновленням доступу і безпековими ризиками? – 03.06.2024.* – URL: <https://brdo.com.ua/news/vidkryti-dani-v-ukrayini-yak-znajty-balans-mizh-ponovlennjam-dostupu-i-bezpekovymu-ryzykam/> (дата звернення: 12.11.2025).
11. Портал відкритих даних data.gov.ua. Офіційний державний вебпортал відкритих даних

України / Міністерство цифрової трансформації України. – URL: <https://data.gov.ua/> (дата звернення: 12.11.2025).

12. Урядовий контактний центр. Консультаційна та інформаційна база : доступ до публічної інформації. – URL: <https://ukc.gov.ua/dlya-rozdilu-pro-tsentr/dostup-do-publichnoyi-informatsiyi/zakon-ukrayinu-pro-dostup-do-publichnoyi-informatsiyi-vutyag/> (дата звернення: 12.11.2025).

13. Форум громадянського суспільства Східного партнерства. Цифрові трансформації в Україні : аналітичне дослідження. – Київ : ФГС СхП, 2021. – URL: https://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Research_DT_PF_WG2_ua-1.pdf (дата звернення: 12.11.2025).